

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

26 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Piotr Telusiewicz (przewodniczący)
SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)
SSN Dariusz Pawłyszcz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 26 czerwca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie
z 30 marca 2022 r., V Ca 2891/19,
w sprawie z powództwa L.F. i K.F.
przeciwko P. spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od P. spółki akcyjnej w W. na rzecz L.F. i K.F. 1800
(jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Piotr Telusiewicz

Dariusz Pawłyszcz

[J.T.]

UZASADNIENIE

Powodowie L.F. i K.F. wnieśli o zasądzenie solidarnie od pozwanego P. S.A. w W. (dalej: bank) 5 000 zł oraz 11 624,60 franków szwajcarskich wraz z odsetkami. Żądanie związane było z twierdzeniem, że powodowie wpłacili na rzecz banku żądane obecnie kwoty tytułem spłaty rat z umowy kredytu, która jest w ich ocenie nieważna. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie oddalił powództwo, uznawszy, że kontrakt stron jest ważny, a co za tym idzie – spełnione świadczenia miały swą podstawę prawną i nie były nienależne.

Na skutek apelacji powodów Sąd Okręgowy w Warszawie zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uwzględnił powództwo w przeważającej części, oddalając jedynie część żądania odsetkowego. W zakresie istotnym dla oceny skargi kasacyjnej Sąd ten, za Sądem pierwszej instancji, ustalił, że 26 września 2007 r. strony zawarły umowę kredytu hipotecznego powiązanego z kursem franka szwajcarskiego. Powodowie działali przy tym jako konsumenci. Umówiona kwota kredytu wynosiła 154 511,37 CHF. Miała być ona przeznaczona na zakup nieruchomości w Polsce oraz sfinansowanie kosztów ubezpieczenia związanego z zawartą umową. Umowa nie była negocjowana, zawarto ją przy użyciu przygotowanego przez bank wzorca.

W sprawie poczyniono szczegółowe ustalenia co do okoliczności zawarcia umowy oraz jej treści, w tym mechanizmu wiążącego kurs kredytu z walutą obcą. Środki mogły zostać wypłacone w walucie polskiej po przeliczeniu ich na złotówki na podstawie kursu pochodzącego z publikowanej przez pozwanego tabeli kursowej. Spłaty rat miały następować w drodze potrącenia wierzytelności banku ze środków zgromadzonymi na rachunku płatniczym powodów, prowadzonym w walucie polskiej. Również w tym przypadku przeliczenie złotych na franki szwajcarskie miało następować na podstawie wspomnianej tabeli kursowej.

Kredyt został wypłacony w trzynastu transzach w łącznej kwocie 325 077,80 zł. Następnie, 8 sierpnia 2012 r., strony zawarły aneks do umowy, na podstawie którego powodom umożliwiano dokonywanie spłat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Ustalono w nim również zasady ustalania kursów wymiany walut. Powodowie wpłacili

na rzecz banku tytułem spłaty rat kredytu kwoty żądane w pozwie. Później, pismem z 9 maja 2017 r., wezwali pozwanego do zwrotu 174 419,94 złotych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy ocenił, że zawarta przez strony umowa kredytu była nieważna, a w konsekwencji żądane kwoty podlegały zasądzeniu, jako że były one niższe od sumy świadczeń spełnionych nienależnie na rzecz banku (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.).

Przyczyną przyjęcia takiej oceny było uznanie, że postanowienia związane z przeliczeniami walut, koniecznymi do wykonania umowy, były niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., wobec czego nie wiązały powodów. Bank przyznał sobie bowiem prawo do jednostronnego ustalania wysokości kwoty, która zostanie wypłacona powodom. W konsekwencji umowa nie nadawała się do wykonania, gdyż sporne postanowienia określały główne świadczenia stron, a bez nich niemożliwe okazało się ustalenie zasad, na jakich miałyby rozliczać się strony. Nadto stosunek prawny mający wynikać z umowy kredytu nie odpowiadał wymaganiom określonym w art. 69 ust. 1 oraz art. 69 ust. 2 pkt 2 pr.bank., wobec czego wspomniana czynność prawna była nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c. Wskazano również, że sporna umowa narusza zasadę swobody umów, gdyż pozostaje w sprzeczności z naturą umowy kredytu i zasadami współżycia społecznego.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zarzucając naruszenie: (1) art. 327¹ § 1 pkt 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., (2) art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ k.c., (3) art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank., (4) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt. 2 pr. bank, (5) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank. i art. 6 dyrektywy 93/13, (6) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust 1 i 2 pr. bank., art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 358 § 1 i 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24 stycznia 2009 r. i art. L ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny, (7) art. 385¹ § 1 i 2 k.c., a także (8) art. 405 i art. 410 § 2 w zw. z art. 353 § 2 k.c.

W pierwszym z zarzutów bank podniósł, że z motywów rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego nie można jednoznacznie odczytać, czy sporną umowę uznano za nieważną na podstawie art. 58 k.c. oraz art. 353¹ k.c., czy też wyłącznie z uwagi na

wyeliminowanie z niej postanowień niedozwolonych i następnie niemożności dalszego wykonywania kontraktu.

Zarzut drugi dotyczył przyjęcia, że odwołanie się w umowie kredytu do tabel kursowych publikowanych przez pozwanego stanowi o przyznaniu sobie przez bank prawa do jednostronnego określania wysokości zobowiązania kredytobiorców. Zdaniem skarżącego stanowisko to jest błędne, gdyż stosowanie tabeli kursowej pozwanego na potrzeby wykonania umowy kredytu denominowanego w walucie obcej ma uzasadnienie rynkowe i normatywne oraz nie skutkuje swobodą banku w określaniu zobowiązania kredytobiorców. Jednocześnie w ramach trzeciego zarzutu pozwany przedstawił koncepcję, zgodnie z którą sporny kredyt nie został udzielony w złotych, lecz w walucie obcej.

Zarzut czwarty odnosił się do uznania, że tzw. klauzule przeliczeniowe określają główne świadczenia stron, co skarżący utożsamiał z uznaniem ich za *essentialia negoti* umowy kredytu. Kolejne dwie podstawy kasacyjne dotyczyły przyjęcia oceny, że skutkiem uznania spornych postanowień za niedozwolone jest stan niezwiązania stron umową w całości. Zarzut siódmy dotyczył orzeczenia „o nieważności umowy kredytu bez uprzedniego obiektywnego pouczenia konsumenta o skutkach takiej nieważności i bez odebrania od konsumenta oświadczenia o woli objęcia go ochroną przewidzianą w art. 385¹ § 1 i 2 k.c.”

W ostatnim, ósmym zarzucie zaprezentowano koncepcję, zgodnie z którą powodowie nie spełnili na rzecz banku świadczenia nienależnego – nawet w razie uznania spornej umowy za nieważną – gdyż spłaty rat następowały przez umowne potrącenie środków z rachunku bankowego powodów. W konsekwencji, zdaniem pozwanego, jeżeli umowa stron jest nieważna, to powodowie nie spełnili żadnego świadczenia i nadal mają do banku roszczenie z umowy rachunku bankowego.

W odpowiedzi na skargę powodowie wniesli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Zarzut naruszenia przepisów postępowania okazał się nietrafny. Sąd Okręgowy wyraźnie wskazał bowiem na niezależne od siebie przyczyny nieważności

spornej umowy, w konsekwencji zastosowania art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. oraz art. 58 § 1 k.c. (jak należy mniemać: w zw. z art. 353¹ k.c. określającym granice swobody umów, a także art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank.), jak również art. 58 § 2 k.c., czyli z uwagi na sprzeczność czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego. Stanowisko tego Sądu jest zatem czytelne i poddaje się kontroli kasacyjnej. Odrębną kwestią jest natomiast jego prawidłowość, która będzie przedmiotem badania na etapie analizy stosownych zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej, z wyjątkiem ostatniego z nich, skupiają się na kwestionowaniu oceny o nieważności spornej umowy.

In abstracto trafne jest wskazanie przez skarżącego na naruszenie art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ k.c. Stwierdzenie to nie oznacza jednak, że sposób rozliczeń zastosowany w przygotowanym przez bank wzorcu umowy jest dopuszczalny, lecz że stosowanie przywołanych przepisów w istocie nie powinno mieć miejsca z powodu podstaw do zastosowania przepisów szczególnych, tj. art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., właściwych z uwagi na konsumencki charakter analizowanej czynności prawnej. W orzecznictwie wyjaśniono już bowiem, że sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu (zob. uchwałę SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22); stanowisko to pozostaje aktualne w odniesieniu do umów o kredyt denominowany w walucie obcej. Postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz dla konsumenta niewiążące w rozumieniu art. 385¹ k.c. (zob. uchwałę SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22).

Skarżący nie zakwestionował przy tym wykładni spornej umowy ani też – szerzej – ustalonej przez Sąd Okręgowy treści stosunku prawnego stron (art. 56 k.c.). Za bezprzedmiotowe należy zatem uznać stanowisko o tym, że bank nie przyznał sobie prawa do dowolnego ustalania wysokości świadczeń stron (pośrednio, czyli dzięki możliwości swobodnego kształtowania tabeli kursowej).

W świetle przyjętego przez Sąd Okręgowy rozumienia treści stosunku prawnego łączącego strony należało zatem przyjąć, że istotnie umowa stron nie była nieważna na podstawie art. 58 § 1 lub art. 58 § 2 k.c., lecz dlatego, iż mechanizm powiązania kredytu z walutą obcą, zbadany przez pryzmat przesłanek zastosowania art. 385¹ k.c., został na tej podstawie uznany za niedozwolony.

Ocena o zawarciu w umowie tzw. klauzul abuzywnych nie była zakwestionowana przez bank; jest ona zresztą oczywiście trafna. Tym samym badaniu powinno podlegać to, czy skutkiem niezwiązania konsumentów spornymi postanowieniami istotnie jest stan niezwiązania stron umową także w pozostałym zakresie. Kwestia ta była przedmiotem rozważań w uchwale SN – pełnego składu Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W uchwale tej stwierdzono, iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1) oraz że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe stanowisko wiąże Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej (art. 88 § 1 u.s.n.). Obezwładnia ono zarzuty piąty i szósty, w których bank dążył do przekonania Sądu o zasadności przeciwnego zapatrywania. Czyni również bezprzedmiotowym zarzut trzeci, gdyż ocena tego, czy kredyt denominowany jest *in abstracto* kredytem w walucie obcej, nie ma w świetle tej uchwały znaczenia.

Nietrafny był również zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. Z przywołanych przez bank przepisów nie wynika obowiązek udzielenia konsumentom jakichkolwiek pouczeń, a tym bardziej: odebrania od nich oświadczenia woli. Postanowienia niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą konsumentów *ex lege* (zob. uchwałę – 7 – SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21), a skorzystanie z ochrony przewidzianej przepisami implementującymi dyrektywę 93/13 nie wymaga dokonania czynności prawnej (a tym samym: złożenia oświadczenia woli). Stanowisko

pozwanego, choć dawniej obecne w orzecznictwie, nie znajduje oparcia w przepisach prawa; art. 385¹ § 1 k.c., stanowiący implementację art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, nie uzależnia bowiem praw konsumenta od złożenia jakiegokolwiek oświadczenia. Specyficzna dla tego przepisu sankcja niezwiązania niedozwolonym postanowieniem tylko konsumenta oznacza, że może on złożyć oświadczenie zatwierdzające niedozwolony warunek (np. w celu uniknięcia upadku umowy w całości). Jednak powołanie się na niedozwolony charakter warunku umowy nie wymaga żadnego oświadczenia.

Zapłatywanie skarżącego jest także sprzeczne z tym, jak wspomnianą dyrektywę interpretuje Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W wyroku TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, SM i KM. v. mBank S.A., orzeczono bowiem m.in., że art. 6 ust. 1 oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej – konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

Finalnie należało zatem rozważyć to, czy powodowie istotnie spełnili na rzecz banku świadczenie nienależne, a ściślej: czy pozwany został ich kosztem bezpodstawnie wzbogacony. W wykładni art. 410 § 1 k.c. pojęcie świadczenia jest rozumiane odmiennie niż ścisłym technicznoprawnym znaczeniu, czyli jako przedmiot zobowiązania, tzn. powinno zachowanie dłużnika w stosunku zobowiązaniowym, odpowiadające treści zobowiązania oraz czyniące zadość godnemu ochronie interesowi wierzyciela. W badanym obecnie przypadku, wobec nieważności umowy kredytu, a w konsekwencji nieistnienia zobowiązania, pobieranie przez pozwanego kwot z rachunku powodów nie miało podstawy prawnej. Nie mogło także doprowadzić do umorzenia wierzytelności z obustronnym zaspokojeniem,

skoro z uwagi na wspomnianą nieważność nie doszło do powstania ani zobowiązania kredytowego, ani podstawy do umownego potrącania wierzytelności.

W ostatnim, ósmym zarzucie zaprezentowano koncepcję, zgodnie z którą powodowie nie spełnili na rzecz banku świadczenia nienależnego – nawet w razie uznania spornej umowy za nieważną – gdyż spłaty rat następowały przez umowne potrącenie środków z rachunku bankowego powodów. W konsekwencji, zdaniem pozwanego, jeżeli umowa stron jest nieważna, to powodowie nie spełnili żadnego świadczenia i nadal mają do banku roszczenie z umowy rachunku bankowego.

Twierdzenie pozwanego, że – wobec nieważności umowy kredytu – nie mogło dojść do umownego potrącenia środków z rachunku bankowego powodów, a co za tym idzie, powodowie nie „utracili” wierzytelności z tytułu umowy rachunku bankowego, nie świadczy jednak o zasadności omawianego zarzutu.

Po pierwsze, operacje na rachunku, dokonywane przez pozwanego z założeniem, że strony sporu wiąże umowa kredytu, realnie pozbawiły powodów możliwości dysponowania środkami wpłaconymi wcześniej do banku. Właśnie sukcesywne pobieranie środków przez pozwanego, ze skutkiem pomniejszania stanu na rachunku bankowym, jako niemające oparcia w odpowiedniej podstawie prawnej stało się przyczyną wystąpienia z powództwem o zapłatę.

Po drugie, podana w pozwie podstawa prawna żądania nie wiąże sądów (zasada *da mihi facto dabo tibi ius*), a ustalony stan faktyczny pozwalał na zasądzenie żądanej kwoty niezależnie od tego, który z ww. aspektów działania banku miałby zostać wyeksponowany: bezpodstawne pobranie środków tytułem rat czy nieujawnienie w księgach rachunkowych pozwanego rzeczywistej wysokości roszczenia powodów z umowy rachunku bankowego. Tylko uzupełniając należy dodać, że nawet gdyby analizowany zarzut, koncentrujący się na odmiennym wyjaśnieniu przyczyn przysługiwania roszczenia o zapłatę, był formalnie zasadny, to z uwagi na treść art. 398¹⁴ *in fine* k.p.c. nadal zachodziłyby podstawy do oddalenia skargi kasacyjnej.

Tym samym skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Z uwagi na powyższe orzeczono jak w sentencji wyroku.

Beata Janiszewska

Piotr Telusiewicz

Dariusz Pawłyszcz

[J.T.]

[a.ł]